

УДК 37.013.77:159.942].091.33-028.22

DOI: [10.35619/iiu.v1i22.682](https://doi.org/10.35619/iiu.v1i22.682)**Маргарита КОЗИР**

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук
факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-8402-2589
e-mail: m.kozyr@kubg.edu.ua

Інна ЛЕОНТЬЄВА

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук
факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-8084-1912
e-mail: i.leontieva@kubg.edu.ua

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ТРАВМА-ІНФОРМОВАНОМУ ПІДХОДІ: ПОТЕНЦІАЛ АСОЦІАТИВНИХ КАРТ

Анотація. У статті висвітлено використання асоціативних карт як інноваційного інструменту педагогів у контексті травма-інформованого підходу до освіти. Досліджено як інноваційні освітні технології в травма-інформованому підході можуть бути впроваджені для підтримки ефективного навчального процесу, зокрема через використання асоціативних карт, які сприяють інтеграції знань, розвитку емоційної стійкості та підтримці здобувачів освіти у складних умовах. Проаналізовано механізми впливу асоціативних карт на емоційний стан і когнітивні процеси здобувачів освіти. Визначено ключові принципи ефективного використання асоціативних карт у роботі педагогів і створенні відповідних методичних рекомендацій. З'ясовано теоретичні засади та практичний потенціал асоціативних карт у роботі з дітьми та дорослими, які мають досвід психологічних травм. Обґрунтовано механізми впливу візуальних метафор на емоційний стан здобувачів освіти, їхню здатність до саморегуляції та рефлексії. Описано ключові принципи використання цього методу в освітньому середовищі для створення безпечної атмосфери, підтримки психоемоційного стану та розвитку емоційного інтелекту. Зазначено, що інтеграція асоціативних карт в освітній процес сприяє зниженню рівня стресу, підвищенню мотивації до навчання та якості освіти, покращенню міжособистісної взаємодії в освітньому просторі. Окреслено перспективи впровадження травма-інформованого підходу в освіті, а саме розроблення спеціальних програм підготовки педагогів – впровадження курсів

з травмо-інформованої освіти для вчителів і психологів; інтеграція психологічної підтримки в освітній процес – створення психоемоційно-підтримувального середовища в школах і університетах; використання інтерактивних методів навчання, зокрема таких інструментів, як асоціативні карти, арттерапія, сторітелінг та практики майндфулнес; залучення батьків та громади – інформування сімей про принципи травма-інформованого підходу та можливості підтримки дітей поза навчальним середовищем; наукові дослідження – подальше вивчення ефективності травма-інформованих методів у різних освітніх контекстах.

Ключові слова: асоціативні карти, безпечне освітнє середовище, візуальні метафори, емоційний інтелект, інноваційні освітні технології, травма-інформована освіта, психологічна підтримка.

Постановка проблеми. Сучасна освіта стикається з численними викликами, зокрема з необхідністю забезпечення психологічного добробуту учасників освітнього процесу. Травматичний досвід може значно впливати на навчальні досягнення, соціальну адаптацію та загальний розвиток особистості. У зв'язку з цим важливого значення набуває травма-інформований підхід до освіти, що передбачає створення безпечного освітнього простору, врахування емоційних потреб здобувачів та застосування методів, які сприяють регуляції стресу та розвитку рефлексії (Лист МОН, 2020).

Одним із таких методів є використання асоціативних карт – інструменту, що базується на візуальних метафорах і сприяє глибшому розумінню емоційного стану здобувача освіти, розвитку креативності та формуванню навичок самовираження. Завдяки своїй гнучкості та доступності цей метод може використовуватися в індивідуальній та груповій роботі як з дітьми, так і з дорослими.

Незважаючи на зростаючий інтерес до використання асоціативних карт у психологічному консультуванні та коучингу, їхній потенціал у контексті травма-інформованої освіти залишається недостатньо дослідженим. Тому важливим є виявлення особливостей їхнього застосування в освітньому середовищі, що сприятиме підвищенню ефективності педагогічної роботи та покращенню психоемоційного клімату в закладах освіти.

Мета статті – дослідити, як інноваційні освітні технології в травма-інформованому підході можуть бути впроваджені для підтримки ефективного освітнього процесу, зокрема шляхом використання асоціативних карт, які сприяють інтеграції знань, розвитку емоційної стійкості та підтримці здобувачів освіти у складних умовах.

Завдання – окреслити концептуальні засади травма-інформованого підходу до освіти; дослідити механізми впливу асоціативних карт на емоційний стан і когнітивні процеси здобувачів освіти; визначити ключові принципи ефективного використання асоціативних карт у роботі педагогів і створенні відповідних методичних рекомендацій.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Вивчаючи праці вітчизняних і зарубіжних науковців у цій галузі за останні п'ять років, ми звернули увагу на

ті, які прямо чи опосередковано присвячені розгляду трьох ключових аспектів нашого дослідження, а саме реалізації травма-інформованого підходу в освіті та практикам зменшення впливу травми на результативність освітнього процесу; професійній підготовці педагогів, спрямованій на задоволення не лише академічних, поведінкових і соціально-емоційних потреб здобувачів освіти, але й цілісне переосмислення навчання крізь призму травми, розширення можливостей здобувачів у їхньому академічному та особистісному зростанні; інноваційному дидактичному потенціалу метафор (Чернобровкін, Панок, 2017). Щодо першого аспекту, ми з'ясували, що терміни «поінформований про травму», «травма-інформований підхід» швидко стали педагогічними неологізмами, які широко використовуються в освітній практиці (Hu, Zhang, Li, 2023).

Виклад основного матеріалу дослідження. Травма-інформований підхід до освіти (TIE – Trauma-Informed Education) – це педагогічна концепція, яка ґрунтується на розумінні впливу психологічних травм на навчання, поведінку та емоційний стан учнів. Він передбачає таку адаптацію освітнього простору та педагогічних методів, яка сприятиме безпеці, довірі та підтримці учнів, що зазнали травматичних подій (Поспелова, 2023, с. 10). Травматичний досвід може включати: сімейне насильство, бідність або соціальну нестабільність, досвід війни або вимушеного переселення, емоційне або фізичне нехтування, втрату близьких, хронічний стрес через дискримінацію, булінг тощо.

Травма впливає на когнітивні функції, емоційну саморегуляцію та соціальну поведінку, тому освітні заклади повинні враховувати ці чинники, щоб ефективно підтримувати учнів. ТІП базується на таких ключових принципах:

- 1) безпека – фізична, емоційна та соціальна, яка є основою для ефективного навчання. Здобувачі освіти повинні відчувати, що їхні потреби та емоції враховуються;
- 2) довіра та прозорість – відкритість педагогів, зрозумілість правил і процедур сприяють формуванню почуття безпеки у здобувачів освіти;
- 3) підтримка та спільність – важливо створювати підтримувальні відносини між здобувачами освіти, педагогами та шкільним персоналом;
- 4) колаборація та взаємодія – інтеграція підходів психологів, соціальних працівників і педагогів дозволяє краще підтримувати здобувачів освіти, які пережили травму;
- 5) поважливе ставлення до минулого досвіду – педагогічні методи повинні уникати тригерів, що можуть викликати травматичні спогади або стресові реакції;
- 6) розвиток навичок саморегуляції – навчання методів управління емоціями та стресом є важливим компонентом освіти.

Значення травма-інформованого підходу для освітнього процесу полягає у покращенні емоційного добробуту учнів та врахуванні травматичного досвіду; сприяє зниженню рівня тривожності та стресу в дітей і створює сприятливі умови для розвитку емоційної стійкості та психологічної рівноваги; збільшенні

навчальної мотивації, адже учні, які почуваються у безпеці, менш схильні до уникнення навчання (Цюман та Бойчук, 2018, с. 35). Травма-інформована освіта допомагає знизити рівень академічного стресу та підвищити мотивацію до навчання шляхом розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок (шляхом створення підтримувального середовища діти вчать ефективно комунікувати, розпізнавати власні емоції та проявляти емпатію до інших); зменшити проблемну поведінку: учні, які мають досвід травми, часто проявляють емоційну нестабільність, агресію або замкненість, а завдяки застосуванню травмо-інформованих методів у школах спостерігається зменшення випадків конфліктної поведінки, булінгу та емоційного відчуження (Лист МОН, 2019).

Щодо підвищення ефективності роботи педагогів варто зазначити, що ті, які володіють травма-інформованим підходом, можуть краще розуміти потреби учнів, знаходити гнучкі методи навчання та знижувати ризик професійного вигорання. Що стосується формування інклюзивного та толерантного освітнього середовища, то, на нашу думку, заклад загальної середньої освіти чи університет, які впроваджують цей підхід, стають місцем, де всі здобувачі освіти, незалежно від свого досвіду, можуть почуватися комфортно та отримувати необхідну підтримку для розвитку.

На нашу думку, на окрему увагу заслуговує питання механізмів впливу асоціативних карт на емоційний стан і когнітивні процеси учнів і студентів (Cozolino, 2013). Адже асоціативні карти є ефективним інструментом для розвитку емоційного інтелекту, саморефлексії та покращення навчальної мотивації. Вони поєднують візуальні та вербальні елементи, що активізує глибокі психологічні процеси та стимулює когнітивну діяльність завдяки кільком важливим факторам:

1) *стимуляція безпечного середовища для навчання*. Асоціативні картки допомагають учням візуалізувати та структурувати інформацію в зрозумілій та доступній формі. Це створює відчуття безпеки, що особливо важливо для учнів, які пережили травму;

2) *розвиток емоційної стійкості*. Під час роботи з картками здобувачі освіти можуть розповідати про свої думки та почуття через символи чи зображення. Це сприяє емоційному відновленню та розвитку навичок саморегуляції;

3) *адаптивність і гнучкість*. Картки можна використовувати для різних завдань: інтеграції нових знань, групових обговорень чи навіть індивідуальної роботи. Це дозволяє адаптувати навчання до індивідуальних потреб здобувачів освіти;

4) *використання багатосенсорного підходу*. Використання асоціативних карт стимулює не тільки зорове, але й когнітивне мислення, що робить процес навчання глибшим та ефективнішим;

5) *підтримка критичного мислення та креативності*. Здобувачі освіти заохочуються знаходити зв'язки між поняттями, аналізувати їх та розвивати творчий підхід до вирішення завдань;

б) *зниження стресу від навчання.* Візуалізація інформації за допомогою карток зменшує когнітивне перевантаження та робить навчання більш зрозумілим і менш тривожним для учнів.

Останнім часом великого значення набуває вплив асоціативних карт на емоційний стан здобувачів освіти (Craig, 2015), а саме:

активізація емоційної експресії (асоціативні карти допомагають учням виражати свої емоції та думки, навіть якщо вони не можуть чітко сформулювати їх словами. Візуальні образи стимулюють асоціативне мислення, що полегшує вербалізацію почуттів і внутрішніх переживань. Це особливо корисно для дітей і молоді, які зазнали стресу чи травматичного досвіду, адже допомагає їм безпечно виразити свої емоції через метафори);

зниження рівня стресу та тривожності (під час роботи з асоціативними картами активізується процес зовнішньої проєкції емоцій, що знижує внутрішню напругу. Групові або індивідуальні сесії з картами створюють безпечний простір для самовираження, що сприяє релаксації. Візуальні метафори можуть працювати як емоційний «місток», який допомагає знайти слова для складних почуттів);

підвищення емоційної усвідомленості (завдяки візуальним образам учні можуть краще усвідомлювати власні почуття та потреби. Робота з картами допомагає розпізнавати власні емоційні реакції, що є важливим кроком до розвитку емоційного інтелекту. Використання карт у рефлексивних вправах допомагає студентам формувати більш стійке та позитивне емоційне самосприйняття);

формування довіри та соціальної підтримки (у груповій роботі карти створюють умови для взаємної підтримки, коли учні діляться своїми інтерпретаціями образів. Колективне обговорення дозволяє кожному відчувати, що його переживання важливі та прийняті. Такий підхід зміцнює довіру між учнями та педагогами, що є критично важливим у травмо-інформованій освіті).

Ми поділяємо думку багатьох дослідників (Souers, Hall, 2016), які наголошують на впливі асоціативних карт на когнітивні процеси здобувачів освіти, таких як:

1) активізація асоціативного та образного мислення (робота з асоціативними картами вимагає створення зв'язків між зображенням, власним досвідом та навчальним матеріалом. Це розвиває дивергентне (гнучке) мислення, що є важливим для навчання, критичного аналізу та творчого підходу до розв'язання проблем);

2) підвищення концентрації уваги (візуальні образи стимулюють залученість здобувачів освіти, оскільки мозок природно реагує на яскраві метафори та символи. Робота з картами допомагає утримувати увагу на завданні протягом тривалого часу, що покращує здатність до глибокого осмислення матеріалу);

3) покращення мовленнєвих навичок (обговорення асоціацій, що виникають при перегляді карт, сприяє розвитку вербального самовираження. Це особливо корисно для учнів, які мають труднощі з комунікацією або

мовленням. Формулювання власних інтерпретацій допомагає розширювати словниковий запас та покращувати здатність до чіткої аргументації);

4) стимуляція критичного мислення (здобувачі освіти вчаться бачити ситуації з різних перспектив, аналізувати символіку та робити висновки на основі власних інтерпретацій. Робота з картами сприяє розвитку навичок рефлексії, що є важливим для особистісного зростання та ефективного навчання);

5) полегшення засвоєння складного навчального матеріалу (візуальні образи можуть допомагати студентам краще запам'ятовувати складні концепції. Асоціації та метафори роблять інформацію більш зрозумілою та доступною для сприйняття. Карти можуть використовуватися для інтерпретації текстів, історичних подій, психологічних понять та інших навчальних тем).

Наведемо декілька прикладів практичних кейсів застосування асоціативних карт в освітньому процесі (Р. Jennings, 2019).

Кейс 1. Використання карт у травмо-інформованому підході. На уроці педагог пропонує здобувачам освіти вибрати карту, яка найбільше відображає їхній настрій, та коротко пояснити свій вибір. Такий прийом допомагає викладачеві оцінити емоційний стан класу та адаптувати навчальний процес відповідно до потреб здобувачів освіти.

Кейс 2. Інтеграція в гуманітарні дисципліни. У курсі літератури здобувачі освіти обирають карту, яка, на їхню думку, найкраще символізує внутрішній стан героя твору. Обговорення таких асоціацій поглиблює розуміння тексту та розвиває аналітичне мислення.

Кейс 3. Асоціативні карти як метод розвитку мовлення. На заняттях з іноземної мови здобувачі освіти отримують завдання скласти історію на основі обраних карт, використовуючи нову лексику. Це покращує їхню мовну компетентність та сприяє розвитку креативності.

Кейс 4. Карти як метод вирішення конфліктних ситуацій. У груповій роботі учні, що конфліктують між собою, вибирають карти, які передають їхні почуття, та пояснюють свої емоції. Це допомагає зняти напругу, знайти компроміс та покращити стосунки в колективі.

Одне із завдань цієї статті – визначення ключових принципів ефективного використання асоціативних карт у роботі педагогів. Виходячи з того, що асоціативні карти є універсальним інструментом для розвитку емоційного інтелекту, творчого мислення та комунікації, варто зазначити, що для досягнення максимального ефекту в освітньому процесі важливо дотримуватися певних принципів їхнього використання. Наведемо декілька з них.

1. Забезпечення психологічної безпеки здобувачів освіти.

Створення підтримувальної атмосфери. Перед початком роботи слід пояснити, що немає «правильних» або «неправильних» відповідей – кожна асоціація є цінною.

Добровільність участі. Здобувачі мають право не ділитися своїми почуттями, якщо це їм некомфортно.

Конфіденційність. Обговорення особистих асоціацій повинно відбуватися в довірливій атмосфері (без примусу).

2. Усвідомленість і цільове застосування.

Чітке визначення мети. Перед використанням карт педагог має розуміти, яку навичку або процес вони повинні активізувати (емоційну рефлексію, розвиток критичного мислення, креативність тощо).

Адаптація під вікову групу. Для дітей молодшого віку важливо спрощувати питання та завдання, тоді як для підлітків і студентів можна застосовувати глибші рівні аналізу.

Гнучкість у використанні. Карти можуть застосовуватися як для індивідуальної роботи, так і для групових занять, інтегруватися в різні дисципліни.

3. Використання відкритих запитань.

Формулювання питань, що стимулюють рефлексію. Наприклад:

Що тебе найбільше приваблює в цій карті?

Які почуття вона викликає у тебе зараз?

Як ця карта може бути пов'язана з твоїм життям або навчальною темою?

Заохочення до розширених відповідей. Запитання мають стимулювати здобувачів глибше осмислювати свої емоції та думки.

4. Дозволяти здобувачам самостійно обирати карту.

Свобода вибору. Здобувачам визначає, яка карта найбільше відповідає його стану або асоціаціям.

Право змінити вибір. Якщо після обговорення здобувач відчуває, що інша карта більше відповідає його думкам, це варто заохочувати.

5. Використання візуальних метафор як містка до глибшого розуміння.

Допомога у вербалізації почуттів. Деякі можуть мати труднощі у вираженні своїх емоцій словами, і робота з картами полегшує цей процес.

Залучення асоціативного мислення. Карти можуть використовуватися для аналізу літературних персонажів, історичних подій, наукових концепцій тощо.

6. Баланс між структурованістю та свободою інтерпретації.

Структуровані вправи. Деякі завдання можуть мати чіткий алгоритм (наприклад, «Обери карту, яка символізує твій настрій, і обґрунтуй власний вибір»).

Творчий підхід. В інших випадках можна дозволяти здобувачам самостійно пропонувати інтерпретації або використовувати карти у власному форматі.

7. Інтеграція карт у різні навчальні контексти.

Робота з емоційним інтелектом. Використання карт для усвідомлення та вираження емоцій.

Аналіз літературних або історичних подій. Вибір карт, які символізують події, персонажів або мотиви.

Рефлексія після занять. Підведення підсумків уроку або тренінгу за допомогою візуальних асоціацій.

8. Спостереження та підтримка здобувачів під час роботи.

Звертати увагу на невербальні реакції. Якщо здобувач виглядає схвилюваним або пригніченим, варто запропонувати йому індивідуальне обговорення.

Підтримка без тиску. Викладач має бути уважним і уникати нав'язування власних інтерпретацій.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, асоціативні карти є потужним педагогічним інструментом, що позитивно впливає на емоційний стан та когнітивні процеси учнів і здобувачів освіти. Вони допомагають знижувати рівень стресу, покращують емоційну усвідомленість, розвивають мовлення, критичне мислення та сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу. Інтеграція цього методу в освітній процес сприяє підвищенню навчальної мотивації та формуванню безпечного середовища, особливо у контексті травма-інформованої освіти. Ефективне використання асоціативних карт у роботі педагогів ґрунтується на створенні безпечного простору для самовираження, використанні відкритих запитань, підтримці свободи вибору та інтеграції метафоричного мислення в освітній процес. Дотримання цих принципів сприяє розвитку емоційної грамотності, критичного мислення та формуванню довірливих відносин між здобувачами освіти та педагогами.

Окреслимо перспективи впровадження травма-інформованого підходу в освіті:

- 1) розроблення спеціальних програм підготовки педагогів та упровадження курсів з травма-інформованої освіти для вчителів і психологів;
- 2) інтеграція психологічної підтримки в освітній процес – створення психоемоційно-підтримувального середовища в закладах освіти;
- 3) використання інтерактивних методів навчання, зокрема таких інструментів, як асоціативні карти, арттерапія, сторітелінг та практики майднфулнес;
- 4) залучення батьків та громади. Інформування сімей про принципи травма-інформованого підходу та можливості підтримки дітей поза навчальним середовищем;
- 5) наукові дослідження – подальше вивчення ефективності травма-інформованих методів у різних освітніх контекстах.

Отже, травма-інформований підхід є не лише психологічною концепцією, а й важливою педагогічною стратегією, що сприяє створенню безпечного, інклюзивного й підтримувального освітнього середовища. Інтеграція цього підходу дозволяє не лише мінімізувати негативні наслідки психологічних травм, але й розкрити потенціал кожного здобувача освіти, допомагаючи йому будувати стійке майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Лист МОН від 14.08.2020 № 1/9-436 «Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження і протидії булінгу (цькуванню)». (2020). URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-stvorenniya-bezpechnogo-osvitnogo-seredovisha-v-zakladi-osviti-ta-poperedzhennya-i-protidiyi-bulingu-ckuvannyyu> (дата звернення: 24 червня 2025).

Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах: навч.метод. посіб. (2017). Богданов С. О. та ін. ; заг. ред.: Чернобровкін В. М., Панок В. Г. Київ : Унів. вид-во Пульсари. 208 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/707663/1/Bohdanov2017_1.pdf (дата звернення: 21 червня 2025).

Hu, J., Zhang, X., Li, R. Etal. (2023). A Randomized Controlled Trialto Evaluate the Effect of Metaphorson Anxiety Symptoms Among Chinese Graduate Students: *The Mediation Effect of Worry. Applied Research Quality Life*. No. 18, p. 849–867. URL: <https://doi.org/10.1007/s11482-022-10107-2> (дата звернення: 25 червня 2025)

Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти з дисципліни «Основи психологічної роботи з дитячими травмами» спеціальності 053 «Психологія». (2023). / За ред. Поспелової І. Д. Одеса. Університет Ушинського. 35 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/17600/3/Pospelova.pdf> (дата звернення: 22 червня 2025).

Цюман Т., Бойчук Н. (2018). *Кодекс безпечного освітнього середовища: метод. посіб.* / за заг. ред. Цюман Т. П. 56 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/21kbos.pdf> (дата звернення: 22 червня 2025).

Лист МОН від 27.06.2019 № 1/9-414 «Деякі питання щодо створення у 2019/2020 н.р. безпечного освітнього середовища, формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок». (2019). URL: <https://imzo.gov.ua/2019/07/02/lyst-mon-vid-27-06-2019-1-9-414-deiaki-pytannia-shchodo-stvorennia-u-2019-2020-n-r-bezpechnoho-osvitn-oho-seredovyshcha-formuvannia-v-ditey-ta-uchnivs-koi-molodi-tsinnisnykh-zhyttievvykh-navychok/> (дата звернення: 20 червня 2025).

Cozolino, L. (2013). *The Social Neuroscience of Education: Optimizing Attachment and Learning in the Classroom*.

Craig, S. (2015). *Trauma-Sensitive Schools: Learning Communities Transforming Children's Lives*.

Souers, K., & Hall, P. (2016). *Fostering Resilient Learners: Strategies for Creating a Trauma-Sensitive Classroom*.

Jennings, P. (2019). *The Trauma-Sensitive Classroom: Building Resilience with Compassionate Teaching*.

REFERENCES

Lyst MON vid 14.08.2020 № 1/9-436 «Pro stvorennia bezpechnoho osvitnoho seredovyshcha v zakladi osvity ta poperedzhennia i protydii bulinhu (tskuvanniu)» [Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated August 14, 2020 No. 1/9-436 «On creating a safe educational environment in an educational institution and preventing and combating bullying»]. (2020). URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-stvorennia-bezpechnoho-osvitnogo-seredovisha-v-zakladi-osviti-ta-poperedzhennia-i-protidii-bulingu-ckuvanniu> (data zvernennia: 24 chervnia 2025). [in Ukrainian]

Pidhotovka vchyteliv do rozvytku zhyttiistiikosti/stresostiikosti u ditei v osvitynikh navchalnykh zakladakh : navch.metod. posib. [Training teachers to develop resilience/stress tolerance in children in educational institutions: teaching and methodological manual]. (2017). Bohdanov S. O. ta in. ; zah. red.: Chernobrovkin V. M., Panok V. H. Kyiv : Univ. vyd-vo Pulsary. 208 s. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/707663/1/Bohdanov2017_1.pdf (data zvernennia: 21 chervnia 2025). [in Ukrainian]

Hu, J., Zhang, X., Li, R. Etal. (2023). A Randomized Controlled Trial to Evaluate the Effect of Metaphor on Anxiety Symptoms Among Chinese Graduate Students: *The Mediation Effect of Worry. Applied Research Quality Life*. No. 18, p. 849–867. URL: <https://doi.org/10.1007/s11482-022-10107-2> (data zvernennia: 25 chervnia 2025). [in Ukrainian]

Metodychni rekomendatsii do praktychnykh zaniat ta samostiinoi roboty dlia zdobuvachiv druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity z dysypliny «Osnovy psykholohichnoi roboty z dytiachymy travmamy» spetsialnosti 053 «Psykholohiia» [Methodological recommendations for practical classes and independent work for applicants of the second (master's) level of higher education in the discipline «Fundamentals of Psychological Work with Childhood Trauma» of the specialty 053 «Psychology»]. (2023). / Za red. Pospelovoi I. D. Odesa. Universytet Ushynskoho. 35 s. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/17600/3/Pospelova.pdf> (data zvernennia: 22 chervnia 2025). [in Ukrainian]

Tsiuman, T., Boichuk, N. (2018). *Kodeks bezpechnoho osvitnoho seredovyshcha:* [Safe Educational Environment Code] metod. posib. / za zah. red. Tsiuman T. P. 56 s. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/21kbos.pdf> (data zvernennia: 22 chervnia 2025). [in Ukrainian]

Lyst MON vid 27.06.2019 № 1/9-414 «Deiaki pytannia shchodo stvorennia u 2019/2020 n.r. bezpechnoho osvitnoho seredovyshcha, formuvannia v ditei ta uchnivskoi molodi tsinnisnykh zhyttievykh navychok» [Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 06/27/2019 No. 1/9-414 «Some issues regarding the creation of a safe educational environment in the 2019/2020 academic year, the formation of valuable life skills in children and students»] (2019). URL: <https://imzo.gov.ua/2019/07/02/lyst-mon-vid-27-06-2019-1-9-414-deiaki-pytannia-shchodo-stvorennia-u-2019-2020-n-r-bezpechnoho-osvitn-oho-seredovyshcha-formuvannia-v-ditei-ta-uchnivs-koi-molodi-tsinnisnykh-zhyttievykh-navychok/> (data zvernennia: 20 chervnia 2025). [in Ukrainian]

Cozolino, L. (2013). *The Social Neuroscience of Education: Optimizing Attachment and Learning in the Classroom.*

Craig, S. (2015). *Trauma-Sensitive Schools: Learning Communities Transforming Children's Lives.*

Souers, K., & Hall, P. (2016). *Fostering Resilient Learners: Strategies for Creating a Trauma-Sensitive Classroom.*

Jennings, P. (2019). *The Trauma-Sensitive Classroom: Building Resilience with Compassionate Teaching.*

INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN TRAUMA-INFORMED APPROACH: ASSOCIATIVE CARDS POTENTIAL**Marharyta KOZYR**

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Educology
and Psychological and Pedagogical Sciences Department of
Faculty of Pedagogical Education of
Kyiv Borys Hrinchenko Metropolitan University,
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-8402-2589
e-mail: m.kozyr@kubg.edu.ua

Inna LEONTIEVA

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Educology
and Psychological and Pedagogical Sciences Department of
Faculty of Pedagogical Education of
Kyiv Borys Hrinchenko Metropolitan University,
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8084-1912
e-mail: i.leontieva@kubg.edu.ua

Abstract. The article deals with the use of associative maps as an innovative instrument of teachers in the context of a traumatic-informed approach to education. The authors determine the purpose and objectives of this publication. Purpose of the article: to investigate the possibilities of using associative maps as a tool of pedagogical activity within the trauma-informed approach to education, to investigate their influence on the emotional state, educational motivation and sociopsychological adaptation of participants of the educational process. The task is to outline the conceptual foundations of a trauma-informed approach to education; research of mechanisms of influence of associative maps on emotional state and cognitive processes of education applicants; identify the key principles of effective use of associative maps in the work of teachers and the creation of appropriate methodological recommendations. The theoretical foundations and practical potential of associative maps in working with children and adults who have experience of psychological injuries are analyzed. The mechanisms of influence of visual metaphors on the emotional state of students, their ability to self-regulation and reflection are investigated. The key principles of using this method in the educational environment are outlined to create a safe atmosphere, support the psychoemotional state and the development of emotional intelligence. It is concluded that the integration of associative maps into the educational process helps to reduce the level of stress, to increase motivation for learning and the quality of education, to improve interpersonal interaction in the educational space. The prospects for introducing a trauma-informed approach in education are outlined: development of

special programs of training of teachers-introduction of courses in traumatic-informed education for teachers and psychologists; integration of psychological support into the educational process – the creation of a psycho -emotional support environment in schools and universities; the use of interactive teaching methods-in particular, tools such as associative maps, art therapy, storytelling and mindfulness practice; involvement of parents and community-informing families about the principles of traumatic-informed approach and the ability to support children outside the educational environment; Scientific research is a further study of the effectiveness of trauma-informed methods in different educational contexts.

Keywords: associative maps, safe educational environment, visual metaphors, emotional intelligence, innovative educational technologies, trauma-informed education, psychological support.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2025 р.

Стаття прийнята до друку після рецензування 28.08.2025 р.